Framtidens lärarutbildning

Kommunala skolhuvudmäns syn på samverkan med universitet kring praktiknära forskning

En kartläggning genomförd med skolföreträdare i kommuner i Örebro län och Region Örebro län (RÖL)

Rapportnummer 2020:4

Lena Öijen, Ann Öhman-Sandberg och Urban Haglind

2020-09-08

Framtidens lärarutbildnings rapportsamling

Följande rapport är publicerad i rapportsamlingen för Framtidens lärarutbildning. Rapportsamlingen består av förstudier till Framtidens lärarutbildning från 2017 samt delrapporter från pågående eller avslutade uppdrag och delprojekt.

Framtidens lärarutbildning är en strategisk satsning vid Örebro universitet med syfte att utveckla en lärarutbildning av hög kvalitet som svarar mot såväl nuvarande som framtida behov. Visionen är att skapa en utmanande lärarutbildning i stimulerande lärmiljöer som lockar motiverade studenter. Framtidens lärarutbildning omfattar alla lärarutbildningsprogram som ges vid Örebro universitet och drivs i form av delprojekt som alla relaterar till ett eller flera av projektets övergripande mål, att

- Lärarutbildningen är en akademisk professionsutbildning med god integration mellan teori och praktik.
- Lärarutbildningen har ett högkvalitativt och innovativt utbildningsinnehåll gällande såväl ämneskunskaper som den utbildningsvetenskapliga kärnan.
- Lärarutbildningen är en sammanhållen utbildning vars studiegångar, lärandemål och bedömningar stärker utbildningens progression och kollegiala sammanhållning.
- Lärarutbildningen har en stark vetenskaplig grund där praktiknära forskning är en central del.

Projektets mål är i huvudsak formulerade utifrån de förstudier som genomfördes vid Örebro universitet under 2017. Förstudierna lägger stor vikt vid att lärarutbildningen ska uppfattas som en sammanhållen utbildning med en tydlig och gemensam vision där studenterna tidigt erbjuds en yrkesidentitet och ett kollegialt sammanhang. De visar därtill på behovet av en tydlig ledning av lärarutbildningen och en utökad regional samverkan. Målen har även formulerats utifrån nationella utredningar och rapporter om förskola, skola och lärarutbildning.

Sammanfattning

Syftet med kartläggningen är att undersöka de kommunala skolhuvudmännens erfarenheter och behov av samverkan med Örebro universitet kring praktiknära forskning och vilka interna förutsättningar de har för en sådan samverkan. Kartläggningens resultat baseras på intervjuer med representanter från Region Örebro län (RÖL) och 9 av länets 12 kommuner i Örebro län. Både enskilda intervjuer och gruppintervjuer genomfördes och totalt deltog 24 personer. Intervjuerna genomfördes under december 2019 och avslutades i mars 2020. Kartläggningen visar att endast ett fåtal av de intervjuade själva har erfarenheter av att samverka med Örebro universitet kring praktiknära forskning. Erfarenheterna på organisationsnivå av samverkan med Örebro universitet är också relativt låg men intervjuerna visar att flera kommuner har erfarenhet av samverkan med andra universitet. De intervjuade återger en tämligen likartad berättelse om tidigare erfarenheter av att samverka med Örebro universitet. Erfarenheten är att universitetet tidigare har haft ett begränsat intresse av att samverka med regionens skolhuvudmän, men att universitetets intresse idag är betydligt större. Samtliga intervjuade uttrycker intresse och behov av att samverka med universitetet kring praktiknära forskningsprojekt, men det finns en spännvidd i hur rustade och förberedda de intervjuade uppfattar att den egna skolförvaltning och skolorna är för detta. Det geografiska avståndet till Örebro universitet är något kommunerna längre ifrån lärosätet uppger sig vara vana att hantera och ses inte som något större problem. De små kommunerna i regionen som har få funktioner med allt-i-allo-uppdrag utgör försvårande omständigheter för att samverka, men kan också vara positivt för att snabbt kunna komma igång med praktiknära forskningsprojekt. Intervjuerna visar att det finns en förhoppning om att den satsning på praktiknära forskning som är i en uppstartsfas kommer att bidra till att utveckla skolhuvudmännens skolverksamhet och höja måluppfyllelsen. Behovet av praktiknära forskning ur ett skolhuvudmannaperspektiv handlar överordnat om en möjlighet att få praktiknära samarbeten med universitetets forskare, att ha forskare i skolans vardagspraktik i kommunerna. Kontakten med forskare framställs främst som ett medel för att förbättra skolans/förvaltningens systematiska kvalitetsarbete, vetenskapliga grund, stärka lärares professionsutvecklande samt förbättra undervisningen i klassrummet. Önskemålen från de intervjuade är att universitetet fortsätter på inslagen väg, både gällande förhållningssätt gentemot regionens skolhuvudmän som att vidareutveckla kommunikationen och administrationen vid konkreta samarbeten mellan universitet och skolhuvudman. Skolhuvudmännen efterfrågar forskare som har ett starkt engagemang och djup kunskap om skolverksamhet Avslutningsvis presenteras fyra slutsatser förslag på fortsatt arbete för att skapa hållbara förutsättningar för samverkan kring praktiknära forskning mellan universitet och skolhuvudmän.

Slutsats 1: De kommunala skolhuvudmännens erfarenheter av samverkan med Örebro universitet är begränsade. Förslag 1: Nyttja erfarenheter från pågående praktiknära forskningsprojekten för att utveckla och etablera gemensamma och hållbara strukturer för samarbete mellan universitetet och skolhuvudmännen.

Slutsats 2. Praktiknära forskning ses av skolhuvudmännen framför allt som ett medel för att genomföra forskningsbaserad skolutveckling i syfte att nå ökad måluppfyllelse i den egna kommunens skolor. Förslag 2: Skapa strukturer, processer och aktiviteter där universitets- och skolföreträdare" kan mötas i ögonhöjd" kring forskningsbaserad praktiknära forskning, skolutveckling och lärarutbildning.

Slutsats 3. RUC är idag en upparbetad och uppskattad struktur som svarar mot de kommunala skolhuvudmännens behov. Förslag 3: Utveckla RUC till att bli ett regionalt nav för samverkan rörande forskningsbaserad skolutveckling, praktiknära forskning *och* lärarutbildning.

Slutsats 4: En likvärdig utbildning i regionens skolor förutsätter att alla skolhuvudmän i regionen har likvärdiga förutsättningar att delta i praktiknära forskningsprojekt. Förslag 4: Arbeta för att bygga nationella strukturer som ger alla skolhuvudmän oavsett geografiskt läge, lärares utbildningsnivå och ekonomi förutsättningar att delta i praktiknära forskningsprojekt. Det finns annars en risk att de forskningsfrågor som lyfts i praktiknära forskningsprojekt inte uppmärksammar den mångfald av frågor som finns i Sveriges skolor.

Innehåll

1. Inledning & bakgrund 1

2. Syfte 3

3. Metod 3

4. Resultat 5

4.1 Erfarenhet av samverkan med Örebro universitet 5

4.2 Interna förutsättningar för samverkan 5

4.3 Behov av praktiknära forskning 8

4.4 Förutsättningar för samverkan 11

4.5 Sammanfattning 13

5 Diskussion 14

6 Slutsatser och fortsatt arbete 18

7 Referenser 19

1. Inledning & bakgrund

I denna rapport presenteras en kartläggning av hur de kommunala skolhuvudmännen i Örebro län ser på samverkan med universitetet kring praktiknära forskning. Kartläggningen är genomförd inom ramen för delprojektet *Praktiknära forskning* som ingår i Örebro universitets strategiska satsning Framtidens lärarutbildning. Delprojektets syfte är att bidra till att det fjärde målet för *Framtidens lärarutbildning* uppnås: ”Lärarutbildningen har en stark vetenskaplig grund där praktiknära forskning är en central del” (ORU 2018-06591, s.1). En stor del av arbetet i delprojektet omfattar Örebro universitets deltagande i regeringens satsning på försöksverksamhet med praktiknära forskning, med så kallade ULF-avtal[1] (Utveckling, Lärande och Forskning). Försöksverksamheten syftar till att ”…utveckla och pröva olika modeller för långsiktig samverkan mellan universitet och högskolor och huvudmän inom skolväsendet kring praktiknära forskning. Försöksverksamheten ska bidra till en stärkt vetenskaplig grund i lärar- och förskollärarutbildningarna och i skolväsendet” (U2015/03573/UH, U2017/01129/UH, s.1; se Prøitz, Rye, Barstad, Afdal, Risan, & Aasen, 2020).

Kartläggningen i den här rapporten har sin bakgrund i en undran vilken kapacitet, beredskap och förväntan kommunerna i Örebro län har för att samverka med Örebro universitet kring praktiknära forskning.

Region Örebro län består av12 kommuner. Kartbilden i figur 1 visar hur kommunerna är geografiskt placerade i förhållande till varandra och i relation till Örebro kommun där Örebro universitet är beläget.

Figur 1. Karta över Örebro län med dess ingående kommuner samt tabell över invånarantal i Örebro läns kommuner ÖLL[2].

[1] https://www.ulfavtal.se

[2] (Karta hämtad från 2020-07-23, från https://www.regionorebrolan.se/sv/Regional-utveckling/Valfard--folkhalsa/Samverkan-mellan-regionens-kommuner-1/Samverkan/. Tabell sammanställd utifrån statistik hämtad 2020-04-20, från https://kommunsiffror.scb.se/).

Länet omfattar både stora och små kommuner sett till invånarantal men länet domineras av små kommuner. Invånarantalet i länets kommuner presenteras i tabell 1.

Tabell 1. Kommuninvånare i Örebro län

	Kommun	Invånare
1	Örebro	155696
2	Karlskoga	30 381
3	Lindesberg	23588
4	Kumla	21738
5	Hallsberg	15932
6	Askersund	11377
7	Nora	10726
8	Degerfors	9666
9	Lekeberg	8234
10	Hällefors	7013
11	Laxå	5683
12	Ljusnarsberg	4771
		304805

Tabell 1 visar att länets största kommun, Örebro kommun, är fem gånger större än den näst största kommunen sett till invånarantal och utgör lite mer än hälften av länets totala invånarantal. Åtta av länets tolv minsta kommuner (nr 5-12) utgör tillsammans en fjärdedel av länets invånare[3]. De regionala skillnaderna har tidigare gett upphov till diskussioner om regionalt likvärdig skola och är en nygammal fråga för länets kommuner och Region Örebro län. Detta mot bakgrund av den stora andel småkommuner som länet utgörs av och vilken roll de större kommunerna kan ha för att bidra till likvärdig skola i hela regionen[4].

Ambitionen med denna rapport är att kunna utgöra ett underlag för fortsatt diskussion inom Örebroregionen utifrån olika infallsvinklar på samverkan kring praktiknära forskning. Denna rapport kan också synliggöra den lokala kontext som försöksverksamheten kring praktiknära forskning vid Örebro universitet verkar inom, och de specifika möjligheter och utmaningar som finns i Örebroregionen med vad de nationella utvärderarna har identifierat som ULF-verksamhetens problematiker rörande likvärdigheten mellan olika aktörer, kompetens och resurser (se Prøitz m.fl., 2020, s. vii).

[3] Länsdelsvis sker samarbete och samordning i olika frågor såsom gemensam gymnasieskola och folkhälsoarbete; den norra (Nora, Lindesberg, Hällefors och Ljusnarsberg), den västra (Karlskoga och Degerfors), den södra (Askersund, Laxå, Kumla, Hallsberg och Lekeberg) samt Örebro kommun som en egen länsdel. Noterbart är att länets kommuner tillhör förutom landskapet Närke även landskapen: Värmland, Dalarna, Västmanland, Södermanland, Östergötland och Västergötland. Det innebär att flera av Region läns kommuner har grannkommuner som tillhör ett annat län och som är knutna till den regionens högskola/universitet.

[4] Se Regionförbundet (2014); Region Örebro län (2015).

Fortsättningsvis avser skrivningen ”skola” både förskola och övriga skolformer. Med lärare avses både förskollärare och lärare i övriga skolformer. Termen samverkan används i denna rapport i en allmän betydelse för att beteckna när parter från olika organisationer går samman för att arbeta tillsammans. Termen samarbete används också, men då för att beteckna en mer konkretiserad och specificerad samverkan, t ex i form av olika praktiknära forskningsprojekt som utgår från ett avtal mellan ingående parter där förväntningar, åtaganden och målsättningar har skrivits ner.

Rapportens fortsatta disposition ser ut på följande sätt: först beskrivs syfte och mål, därefter metod och genomförande. Sedan presenteras resultaten av kartläggningen. I det avslutande kapitlet presenteras slutsatser och förslag på fortsatt arbete.

2. Syfte

Syftet med denna kartläggning är att undersöka de kommunala skolhuvudmännens erfarenheter av, behov av respektive förutsättningar för samarbete med Örebro universitet kring praktiknära forskning.

3. Metod

Kartläggningen inleddes med att göra ett urval av intervjupersoner, där målsättningen var att alla kommuner skulle finnas representerade. Urvalskriteriet var att de intervjuade skulle utgöra de högsta tjänstemännen som företräder den kommunala skolhuvudmannanivån i kommuner Örebro län (ÖL)(”Örebroregionen”) samt tjänstemän vid Region Örebro län (RÖL) som arbetar med regionens skolchefsgrupp. Denna avgränsning gjordes utifrån att kunna kartlägga de eventuella likheter och variationer i erfarenheter, förväntningar och beredskap som finns bland regionens kommuner rörande praktiknära forskning respektive av samverkan med universitetet kring praktiknära forskning[5].

Den högste tjänstemannen för respektive kommunal skolhuvudman eller motsvarande blev under november och december 2019 tillfrågad via mail från RUC vid Örebro universitet, om hen som skolhuvudmannens företrädare var intresserad av att delta i denna kartläggning. Påminnelser till de som inte hade svarat skickades ut.

Representanter från nio kommuner samt från RÖL tackade ja till att delta[6]. Ingen av de tillfrågade tackade nej till att delta men några av de tillfrågade responderade inte på förfrågan. Totalt

[5] För jämförbarhetens skull ingick inte de fristående skolhuvudmännen i länet i urvalet. Detta då dessa i sig inrymmer en variation av ägarskap och hur närvarande skolhuvudmannaföreträdaren är i regionen. Att ta med dessa skolhuvudmannaföreträdare skulle kräva en ordentlig bakgrundsbeskrivning och utredning i sig. Kommunen som administrativ och myndighetsutövande verksamhet är samtidigt den part som fristående skolhuvudmän har kontakt med när det gäller exempelvis tillsyn av fristående förskolor. Kartläggningen kan vara intressant för fristående skolhuvudmän som verkar i Örebro län, då de direkt eller indirekt påverkas av de förutsättningar som finns för den kommunala skolverksamheten i en kommun.

[6] Avgränsningen var länets tolv kommuner i egenskap av skolhuvudmän samt ett gymnasiekommunförbund.

genomfördes 10 intervjuer[7] under perioden december 2019 till och med mars 2020. De tillfrågade fick själv bedöma om de ville genomföra den ensam eller ha med fler skolföreträdare i en gruppintervju. 26 stycken företrädare fördelade på nio kommunala skolhuvudmän samt Region Örebro län deltog i de 10 intervjuerna. Hälften av intervjuerna genomfördes på plats som gruppintervjuer, och övriga intervjuer som individuella telefonintervjuer. Telefonintervjuerna var ett tidseffektivt sätt att möjliggöra intervjuer och gjorde det möjligt att hitta tid för att genomföra intervjuerna. Alla intervjuer, utom en gruppintervju, leddes av delprojektets koordinator för strategisk samverkan och förankring (tillika adjungerad lektor från Karlskoga kommun). Verksamhetsutvecklaren för RUC var med på fyra av fem genomförda gruppintervjuer, men inte på någon av telefonintervjuerna.

Samtliga intervjuer spelades in och transkriberades för att underlätta resultatsammanställningen utifrån de frågor som ställdes under intervjuerna. Frågorna fanns med i informationsbrevet som skickades ut inför intervjutillfället.

Följande frågor ställdes:

1. Varför behövs praktiknära forskning?
2. Vilka är era tidigare erfarenheter av att ha samarbetat med Örebro universitet?
3. Vad krävs av er för att kunna samarbeta med universitetet kring praktiknära forskning?
4. Vad krävs av universitetet för att kunna samarbeta kring praktiknära forskning?

I kartläggning har samtliga intervjuer startat med frågan ”Varför behövs praktiknära forskning?”. De intervjuade var fria att tänka kring var för praktiknära forskning behövs; vad det innebär, vem det är till för, hur det ska förstås etc. Sammanställningen av intervjusvaren har skett genom läsningar av intervjuutskrifterna för att få en helhetsbild av varje skolhuvudmans svar på de fyra frågorna. Därefter har likheter, skillnader och variationer i intervjusvaren identifierats och kategoriserats[8].

Resultatet presenteras under fyra rubriker som bygger på de fyra frågorna som ställdes under intervjuerna, men i en annan ordning. Presentationen av resultatet under rubrik 1. Varför behövs praktiknära forskning? har inspirerats av Nancy Fraser (2003) och hennes begrepp *behovskrav* (Öijen, 2014). Detta blev ett sätt att förtydliga de skillnader och variationer som särskiljer hur de intervjuade såg på vem som behövde praktiknära forskning, i vilka betydelser och på vilka grunder.

[7] Skolhuvudmannaföreträdare för Hallsbergs, Askersunds respektive Degerfors kommuner intervjuades ej. Ej heller intervjuades Sydnärkes utbildningsförbund.

[8] Kategoriseringen har gjorts i dataanalysprogrammet Nvivo

4. Resultat

I detta kapitel presenteras resultaten av kartläggningen.

4.1 Erfarenhet av samverkan med Örebro universitet

Här presenteras de intervjuade skolhuvudmännens tidigare erfarenheter av samarbete med Örebro universitet.

Intervjuerna visar att de intervjuade generellt har en *positiv inställning till att samverka med Örebro universitet;* det finns en förhoppning eller tilltro till att praktiknära forskning är ett medel för att skolhuvudmännens skolverksamhet ska kunna bli bättre. *De intervjuades personliga erfarenheter av samverkan med Örebro universitet kring forskning är begränsade* eftersom flera av de intervjuade är nya i kommunen och har därför ringa eller ingen egen erfarenhet av forskningssamarbete med Örebro universitet. Vissa är tydliga med att det är därför svårt att uttala sig om vad som karaktäriserar kommunens samarbeten med universitetet. Vid tidpunkten för intervjuerna hade ULF-projekt precis startat upp och de intervjuade kan därför inte uttala sig om samarbetet med universitetet kring ULF-projekten.

Under intervjuerna framträder *en tämligen likartad berättelse om universitetets tidigare (o)intresse för regionens skolor och dess behov.* Några av de intervjuade har egna konkreta erfarenheter av Örebro universitet och andra har fått det återberättat för sig av sina företrädare. Erfarenheten är att universitetet fram till ganska nyligen har uppfattats som ett frånvarande och inåtvänt universitet, vilket gjorde att flertalet kommuner föredrog att samarbeta med andra lärosäten. En positiv förändring har skett och universitetet visar idag allt större intresse för kommunernas frågor och synpunkter. Konkreta exempel på samarbeten där den förändrade hållningen blir tydlig är: kontakten kring lärarutbildningens verksamhetsförlagda utbildning(VFU), handledarutbildning, övningsskolor och RUC. Att RUCs verksamhetsutvecklare åker ut på besök i kommunerna och lyssnar in lyfts fram som något positivt. De didaktiska nätverken samt årliga skolledarkonferens som arrangeras av RUC är exempel som under intervjuerna återkommande lyfts fram som uppskattade aktiviteter och som alla kommuner i någon mån deltar i. Genomförande av uppdragsutbildningar, som barnskötarutbildningen respektive Skolverkets nyanlända-projekt, är andra exempel där universitetet är eller blivit mer lyhörda för skolhuvudmännens behov. Utbildningarnas innehåll och form har under processens gång förändrats utifrån de synpunkter som kommit från skolföreträdarna i kommunerna. Några lyfter även fram ett gemensamt möte om lärarutbildning och kompetensförsörjning som exempel på universitetsledningens ökade intresset för regionala skolfrågor. En av de intervjuade menar att då den nuvarande rektorn för universitetet tillträdde så ökade universitetets intresse för regionens skolor. Även om det finns skillnader i de intervjuades uppfattningar av i vilken utsträckning samarbetet med universitetet har blivit bättre alternativt kan benämnas som samverkan/samarbete, så finns en enighet om att kontakten med universitetet de senaste åren *har* förbättrats.

4.2 Interna förutsättningar för samverkan

I detta avsnitt presenteras skolhuvudmännens interna förutsättningar för att samverka med universitetet. Det vill säga de lokala förutsättningar som skolhuvudmännen, vid tidpunkten för intervjun, uppfattar att de har för att samverka med universitetet kring praktiknära forskning.

Intervjuerna visar att det finns en spännvidd i hur rustade och förberedda de intervjuade uppfattar att den egna skolförvaltning och skolorna är för att ingå i samarbetsprojekt med universitetet. De intervjuade beskriver att förutsättningarna för verksamhetsnära arbete sker inom de ramar som sätts av den egna kommunens utbildningsförvaltning. Några av de intervjuade relaterar även till de kommunövergripande förutsättningar och förutsättningarna som finns i Örebroregionen. Det finns kommuner där deltagande i forskningsprojekt över huvud taget inte har diskuterats och där det vid tidpunkten för intervjun inte heller ses som realistiskt på grund av de tid och resurser som det arbetet medför. När det saknas personella resurser finns inte heller ork att tänka på praktiknära forskning eftersom kommunens skolfokus är på andra mer akuta frågor. Nästan alla de intervjuade redogör för pågående utvecklingsarbeten som är finanseriade med statliga medel, exempelvis Skolverkets olika lyft. I vissa intervjuer framkommer det tydligt att dessa behöver avslutas för att nya projekt ska kunna sättas igång. I de intervjuer där de gemensamma kommunala frågorna och förutsättningarna för skolan är i förgrunden beskrivs konkret en vardag präglade av ständigt nya viktiga här och nu-frågor att ta i. Frågorna varierar med det lokala sammanhanget. Exempelvis, i en kommun, som under intervjun beskrivs som en tillväxtkommun, handlar det dagliga arbetet om byggnation av skolor och bostäder samt IT-stöd. I en annan kommun, som under intervjun beskrivs som ett brukssamhälle med liten omsättning av personal, handlar frågorna om integration eftersom inflyttning i hög grad är och har varit präglad av de senare årens integrationsfrågor. I båda fallen innebär de kommunala utmaningarna att på kort tid ställa om från ett nuläge till ett annat. Frågor om praktiknära forskning, samarbete med universitetet blir frågor som hanteras när de dyker upp alternativt prioriteras bort.

I andra intervjuer beskrivs hur man i kommunen har ställt om organisationen för att skapa mer tid för rektorer att vara pedagogiska ledare och man har skapat gemensamma mötesplatser för rektorer att träffas och dela erfarenheter med varandra. Beredskapen handlar om det vetenskapliga förhållningssättet, sättet att ställa frågor och samtala om utbildning och undervisning. Andra lyfter fram det inre arbete som pågår inom olika förbättringsområden och som de intervjuade gärna skulle undersöka i ett forskningsprojekt. I någon intervju framkommer att det finns en uttalad politisk viljeinriktning från kommunen att samarbeta med högskolor och universitet för att verksamheterna ska bli mer ”akademiska”. Behovet av en förbättrad intern samordning kring samarbete universitet och skola lyfts i en kommun fram som ett prioriterat område. Kommunens beredskap på strategisk nivå är beroende av hur och när universitetet kommunicerar och agerar.

Den interna organisationen har betydelse för vilka förutsättningar det finns för samverkan med universitetet. Det skiljer mellan kommunerna hur ändamålsenlig förvaltnings- och/eller enhetsnivån i är för att kunna gå in i samarbeten med universitet. Någon skolförvaltning/kommun har genomfört omorganisation för några år sedan, en annan gjort det nyligen, och en tredje antyder att det behövs en översyn av samordning och organisering inom sitt verksamhetsområde.

4.2.1 Betydelsen av geografiskt läge och kommunstorlek

Avstånd och geografisk placering i förhållande till universitetet lyfts inte fram av någon av de intervjuade som en direkt eller avgörande faktor för den interna beredskapen att samverka kring praktiknära forskningsprojekt. För de kommuner som ligger längre ifrån Örebro lyfts vanan att resa till universitetet som ett faktum och inte som något hindrande. Några av de intervjuade funderar istället på om det kan vara en hindrande faktor för universitetets forskare att resa till dessa kommuner och beskriver det som att; ”det är längre från universitetet till vår kommun, än för oss till universitetet”. Med andra ord, kommunens geografiska avstånd till universitetet görs mer till ett problem för universitetet respektive forskarnas eventuella (o)vilja att samarbeta med de kommuner som inte ligger geografiskt nära universitetet. De intervjuade från kommuner som ligger längre ifrån universitetet betonar att det är viktigt att deras anställda också får samma

samarbets- och utvecklingsmöjligheter som anställda i kommuner som ligger geografiskt nära universitetet.

En skillnad mellan kommuner av olika storlek är att små kommuner har samma uppdrag som de större kommunerna att uppfylla, men de har färre personer att tillgå som kan utföra samma arbete. Den lilla kommunens utmaning är då att hitta resurser och få de begränsade resurser man har att räcka till på bästa sätt. De större kommunerna har mer resurser, men nödvändigtvis inte mer i förhållande till sin storlek, och då är utmaningen att styra och samordna de resurser man har så effektivt som möjligt. Samtidigt finns en variation mellan små kommunerna i hur de uppfattar sin möjlighet att ingå i praktiknära forskningsprojekt. Frågan om hur de ekonomiska resurserna används på bästa sätt är en gemensam utmaning, oavsett kommunstorlek.

En styrka för de små kommunerna är att de har korta beslutsvägar. Ett nära samarbetet mellan förvaltning och rektorer och rektorsgruppen gör att små kommuner kan gå in i praktiknära forskningsprojekt med kort varsel. Trots alla ”här och nu”-frågor, så kan det gå det enkelt att initiera och genomföra samarbeten under förutsättning att det finns en väl fungerande intern organisation i kommunen. Ett väl fungerande samarbete mellan förvaltning och rektorer är en viktig förutsättning för att kunna samarbeta med universitetet kring praktiknära forskning på ett bra sätt. Det är också viktigt för att säkerställa att resultatet av praktiknära forskningsprojekt på en skola ska kunna gynna fler än de som direkt ingår i forskningsprojektet. Trots att de små kommunerna har korta beslutsvägar så fungerar kommunikationen ändå inte alltid. I en intervju framkommer att det på huvudmannanivå har fattats beslut om samverkan kring forskningsprojekt med universitetet, men att den intervjuade inte säkert vet hur denna process gått till. Det är också oklart hur förankrat samarbetet var hos dem som det sedan kom att beröra. Korta beslutsvägar kan vara den lilla kommunens styrka men litenheten är inte någon garanti för att den interna kommunikationen fungerar.

I intervjuerna framkommer att även en större kommun inte alltid har den ”överbyggnad” eller organisering som krävs för att ta hand om de samordningsuppgifter och möten som samarbete med universitetet kring praktiknära forskningsprojekt kan innebära. Skillnaden mellan större och mindre kommuner är dock att det finns en större mängd personal att tillgå som kan omorganiseras och få förändrade arbetsuppgifter. I den bemärkelsen kan en större kommun åtminstone teoretiskt sett ha bättre interna förutsättningar att skapa en ökad beredskap och kapacitet personellt och ekonomiskt, än de minsta kommunerna i regionen.

Viljan till engagemang från såväl skolans och från universitetets håll tycksvara en absolut grundförutsättning för att delta i praktiknära forskningsprojekt, i och med det merjobb som detta innebär i form av ytterligare samordning, möten etc. Vilka som lyfts fram som de viktigaste funktionerna inom den egna organisationen vid praktiknära forskningsprojekt skiljer sig något åt mellan de intervjuade. Rektorer, förstelärare och lärare är de som framkommer som de viktigaste funktionerna i praktiknära forskningsprojekt. Ju större kommun, desto mer framhålls vikten av strategisk samordning och styrning från huvudmannens ledningsnivå.

Sammantaget framträder en bild av att skolhuvudmännens har skilda förutsättningar för samverkan skapade av det lokala sammanhanget. Det gäller faktorer som kan vara av strukturell, individuell eller kulturell art. Samtidigt är en väl fungerande organisation och god inre kommunikation viktiga förutsättning för att etablera samverkan med universitetet, oavsett kommunstorlek.

4.2.2 Regionala strukturers betydelse för samverkan

Det finns flera regionala strukturer för samverkan i region Örebro. Både RÖL och Örebro universitet tillhandahåller strukturer för samverkan mellan kommuner och universitetet. Det finns också strukturer för samverkan mellan kommunerna i de olika länsdelarna i regionen . Intervjuerna visar att det varierar hur upparbetade och formaliserade strukturerna är i de olika länsdelarna.

I de intervjuer där regeringens försöksverksamhet med praktiknära forskning berörs beskriver skolhuvudmännen att de har blivit informerade om och involverade i försöksverksamheten via den regionala samverkansstruktur som RÖL tillhandhåller. Representanter från universitetet har kommunicerat och hämtat in synpunkter på ULF-avtalet via det så kallade tjänstemannastödet (skolchefsgruppen) och sakkunnigstödet (förvaltningsövergripande funktioner). Det övergripande ULF-avtalet som ligger till grund för de avtal för de specifika praktiknära forskningsprojekten som har tecknats med skolhuvudmännen i regionen, har tagits fram av universitet. Skolhuvudmännen har därefter haft möjlighet att ha synpunkter på avtalet via de etablerade regionala strukturerna för samverkan.

De kommunala skolföreträdarna ser RÖL i första hand som en aktör som skapar mötesplatser för de kommunala skolhuvudmännen där de kan ta upp olika frågor som exempelvis regionala samarbeten och samarbeten med universitetet. Samtidigt uppmärksammas i några intervjuer att de mötesplatser som RÖL erbjuder inte är kommunernas mötesplats i bemärkelsen att de bestämmer vad som ska tas upp på mötena. RÖL uppfattas som en mötesplats för regionens kommuner där agendan styrs utifrån de frågor där högre ledningsnivåer inom RÖL har behov av att tjänstemannastödet och sakkunnigstödet bereder.

Samverkan mellan kommunerna lyfts också fram i någon intervju som avgörande för vilka aktiviteter som RUC kan erbjuda respektive för gemensamma utbildningsfrågor som gymnasieinnehåll för länet. En problematik som lyfts fram är att förutsatt att olika aktiviteter eller samarbeten ska kunna bära sina egna kostnader eller vara ekonomiskt försvarbara att genomföra, oavsett om det sker i kommunal, regional eller lärosätesregi, krävs att ett visst antal som deltar. Om den stora kommunen väljer att inte vara med, kan det innebära att en aktivitet/samarbete inte kan genomföras. Vad den stora kommunen väljer respektive väljer bort kan därmed få stor betydelse för vilka eventuella gemensamma samarbetsprojekt som kan ske i regionen, inklusive de mellan skolan och universitetet i regionen.

Det finns flera regionala strukturer för samverkan i Örebro län men några av de intervjuade lyfter fram att det saknas forum där kommunerna själva kan styra agendan. De regionala strukturerna tycks inte vara en förutsättning som tidigare har haft en avgörande betydelse för kommunernas samverkan med universitetet.

4.3 Behov av praktiknära forskning

Praktiknära forskning är ett begrepp som inte har någon given definition. Kartläggningen visar att praktiknära forskning uppfattas som någonting som skolan kan, bör och ska ha nytta av. De intervjuade relaterar praktiknära forskning till skolans kärnuppdrag, och inte något som de som skolföreträdare är intresserade av. En av de intervjuade understryker vikten av att inte fastna i ”semantiska skillnader”, utan det väsentliga är att klargöra vad som är universitetets respektive skolans roll och ansvar i samarbetet. Det ’praktiknära’ associeras dels till forskarnas närvaro i undervisningens praktik och dels till att forskarens forskningsintresse ligger nära skolans och huvudmannens frågor.

Under intervjuerna lyfter de intervjuade behov på olika nivåer och ur olika perspektiv. Här presenteras hur de intervjuade ser på: skolans behov, regionens behov, universitets behov, parternas gemensamma behov.

4.3.1 Skolans behov

Här presenteras behov som de intervjuade uppfattar att skolan har och som praktiknära forskning förväntas kunna svara upp mot.

Några av de intervjuade tar avstamp i behovet av praktiknära forskning utifrån ett utbildningspolitiskt och nationellt perspektiv, det vill säga att de pratar om svensk skola i allmänhet. Praktiknära forskning ses då dels som ett sätt för beslutsfattare att få bättre underlag för reformer, och dels för att svensk skola ska få högre måluppfyllelse, att höja kvaliteten på skolverksamheten. Detta kan förstås som det övergripande eller det slutliga målet för vad medverkan i praktiknära forskningsprojekt ska generera. Det är framför allt samarbetet med forskare i och för skolornas dagliga arbete som praktiknära forskning tas upp. I flera intervjuer beskrivs olika konkreta utvecklingsområden som man vid tidpunkten för intervjun arbetar med eller utifrån egna analyser ser att man behöver arbeta med. Dessa är resultat av skolhuvudmännens egna analyser och uppföljningar, såsom matematik, pojkar och studiekultur, kollegialt lärande (som ett sätt att knyta ihop alla breda satsningar som tidigare har gjorts i berörd kommun), ledarskapet i klassrummet och ICDP. I intervjuerna lyfts deltagande i Skolverksfinansierade satsningar på språk- och kunskapsutvecklande arbetssätt upp som exempel på pågående samarbeten med forskare som fokuserar skolans verksamhetsnära frågor.

I andra intervjuer diskuteras praktiknära forskning med tydlig hänvisning till skollagens skrivning om *vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet*. Praktiknära forskning signalerar för dessa intervjuade någonting nytt i en positiv bemärkelse; praktiknära forskning innebär någonting annat än att läsa forskningslitteratur eller att via föreläsningar ta del av forskningsresultat och metoder som ska vetenskapligt grunda sin verksamhet. En av de intervjuade beskriver att skolans verksamma tenderar att ”göra teori av görandet”. Den intervjuade efterlyser snarare att ”teoretisera görandet”, att det är det som skolan behöver bli bättre på. Den intervjuade menar att de som arbetar i skolan behöver kritiskt titta på det de faktiskt gör och förstå det på djupet genom att teoretisera det. Inte (enbart) tvärtom, att lära sig teorier som sedan appliceras på görandet.

De intervjuade ser skolans personal, lärare och framförallt förstelärarna, som de som främst kommer att delta i praktiknära forskningsprojekt. Praktiknära forskning på så sätt bli ett sätt att höja lärarnas kompetens och att höja den akademiska nivån på lärarnas arbete vilket gör att lärare kan utvecklas i sin profession. De kan tillsammans med forskare eller med stöd av forskare ta sig an skolans frågor, vilket ger lärarna möjlighet att fördjupa sin kunskap; att gå från tro till att veta, och förstå. På det sättet blir praktiknära forskningsprojekt synonymt med kompetensutveckling för lärare; det kan höja lärarnas professionalitet och status. I någon intervju framkommer att medverkan i ett praktiknära forskningsprojekt kan innebära kompetensutveckling för all personal utan att alla involveras i det specifika forskningsprojektet. Detta menar den intervjuade förutsätter forskare som också är intresserade av att vara med och utveckla skolan.

Samtidigt som de intervjuade har förhoppningar om att praktiknära forskning några av de intervjuade ser praktiknära forskningssamarbeten som en möjlighet att avdramatisera ”det akademiska”. Samarbetet med universitet kan möjliggöra för lärare, och annan skolpersonal, att lättare röra sig mellan akademi och skola. I intervjuerna framkommer tidigare erfarenheter av eller tankar kring hur det är möjligt att skapa en rörlighet mellan akademi och skola; att utveckla uppdrag/strukturer som kan möjliggöra för såväl lärare som forskare att vara yrkesverksamma både hos sin skolhuvudman som vid universitetet. Ett exempel är att få ha en doktorand fysiskt på

plats hos sig genom ett praktiknära forskningsprojekt. Några få har tidigare egen erfarenhet av eller vet om lärare som undervisar både på sin skola och på lärarutbildningen. I någon intervju funderas kring möjligheten att ha en samordnartjänst på förvaltningsnivå som kan delas med andra kommuner. Detta kan vara ett sätt för de mindre kommunerna att ha tillgång till en förvaltningsövergripande resurs som kan arbeta med de kommunala skolhuvudmännens samverkan med universitetet och samordningen kring praktiknära forskning.

En annan infallsvinkel på varför praktiknära forskning är positivt är att det kan stärka det systematiska kvalitetsarbetet på såväl enhets- som förvaltningsnivå. I intervjuerna blir praktiknära forskning en fråga om forskningsmetodik, att jobba med de beprövade metoderna, att bidra med pricksäkerhet till kvalitetsarbetet genom att få svar på vad som fungerar och vad som är de egentliga problemen. Forskare kan ge ett utifrånperspektiv och kan synliggöra kulturblindhet. De intervjuade hoppas även att de kan få hjälp med vad nästa steg i ett utvecklingsarbete kan innebära.

Att forskare kommer ut i kommunerna rent fysiskt ses inte bara som värdefullt för att förbättra skolans verksamheter i sig, utan ses också som positivt för bruksorter med låg studietradition. Det blir som en av de intervjuade uttrycker det, ett sätt att förstå att ”forskare och professorer också är vanliga människor”. Detta kan innebära en mer naturlig koppling mellan forskning och skola som exempelvis gör skolan och lärarna mer benägen att ta till sig teorier och att vilja förändra saker.

Nedan sammanfattas i sex punkter de områden som de intervjuade uppfattar att skolan har behov av praktiknära forskning.

1. Svensk skola behöver praktiknära forskning för att bli bättre.
2. Skolan behöver samarbete med praktiknära forskare i sin vardag för att höja kvaliteten på olika utbildnings- och undervisningsrelaterade delar.
3. Skolan behöver praktiknära forskning för att leva upp till en *vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet*
4. *Lärare* behöver samarbeta med praktiknära forskare för att *professionsutveckla sig.*
5. Skolan behöver samarbeta med praktiknära forskare för att skärpa *det systematiska kvalitetsarbetet* genom att blir mer vetenskapliga och metodiska i sitt förfarande.
6. Skolan behöver forskare för att skapa *en naturlig koppling mellan skolans värld och universitetets värld*.

Punkterna visar att de intervjuade tar utgångspunkt i skolans kärnuppdrag, även om de lägger tonvikten på olika områden.

4.3.2 Regionens behov

Det är skolans behov som är i fokus under intervjuerna, men i några intervjuer lyfts även Örebroregionens behov av praktiknära forskning fram. Örebro län behöver praktiknära forskning för att *skolans måluppfyllelse* ska bli bättre för att säkra *regionens kompetensförsörjning*. Praktiknära forskning kan bli ett medel för att nå ökad måluppfyllelse för skolorna i regionen, vilket i sin tur även är nödvändigt för att på längre sikt kunna få utbildade och kompetenta medarbetare verksamma i regionen. Praktiknära forskning inom områden såsom vuxenutbildningsområdet skulle kunna motiveras utifrån ett kompetensförsörjningsperspektiv och som i sin tur hänvisar till skolans betydelse för regionens alternativt kommunernas arbetsmarknad.

4.3.3 Universitetets behov

I några intervjuer lyfts även universitetets behov av praktiknära forskning fram och relaterar behovet till två av universitetets kärnuppdrag: undervisning (lärarutbildning), och forskning. Behoven är sammanlänkade med varandra.

- Lärarutbildningen behöver praktiknära forskning för att få *en relevant lärarutbildning*.
- Forskare behöver vara i skolans praktik och dess verksamma *för att kunna generera en trovärdig och praktikrelevant forskning.*

De intervjuade som beskriver universitetets behov av praktiknära forskning gör det utifrån att direkt eller indirekt relatera det till vad som här ovan beskrivits som skolans behov. De utgår från ett slags win-win-perspektiv, att praktiknära forskningsprojekt inte bara gagnar skolan utan forskningen kan även bidra till en mer praktikrelevant lärarutbildning som utbildar morgondagens lärare. Universitetet behöver skolan. I någon intervju framkommer att praktiknära forskningssamarbeten med skolan kan på detta sätt innebära att universitetet får en högre trovärdighet. Den pedagogiska forskningen på universitetet har tidigare upplevts som att den har legat långt ifrån skolans vardag. En av de intervjuade skolföreträdarna ser praktiknära forskning som en lösning på universitetet behov och beskriver det som att skolan kan generera uppslag till grundforskning, och dels tillämpa den och dels återkoppla tillbaka om dess eventuella ”trubbighet”.

4.3.4 Parternas gemensamma behov

Praktiknära forskning kan utifrån några av de intervjuade även förstås som ett gemensamt behov, en gemensam angelägenhet för skola och universitetet. Den kan vara en möjlighet att göra någonting nytt och annorlunda till skillnad mot tidigare forskningsprojekt. De intervjuade som beskriver praktiknära forskning som ett möte menar att det är viktigt att undanröja missförstånd och myter om varandra. Först då kan det ske ett utbyte. Någon ser praktiknära forskning som ett sätt att skapa någonting tillsammans i mötet.

En ytterligare infallsvinkel på det gemensamma behovet är att fokusera på den praktiknära forskningen som forskning; dess vetenskapliga bidrag till ett specifikt forskningsfält. Att bidra med kunskap till vetenskapssamhället förstås också som en angelägenhet för skolan; att bidra med ny vetenskaplig kunskap som inte idag finns inom forskningen om skolans praktik. Skolan både bidrar med och får del av ny kunskap som generats i skolans praktik, exempelvis om elevers lärande eller vad det innebär att utveckla undervisning i olika avseenden. Parternas gemensamma behov kan sammanfattas i följande punkter:

- Universitetet och skolan behöver mötas för att *något gemensamt, nytt och spännande* ska kunna uppstå i det praktiknära forskningsprojektet
- Såväl skolan som skolforskningsfältet behöver *mer undervisningsutvecklande forskning för att få mer kunskap om lärande.*

4.4 Förutsättningar för samverkan

I detta avsnitt presenteras hur de intervjuade uppfattar att Örebro universitet kan skapa goda förutsättningar för att samverka kring praktiknära forskning. Medskicken från skolhuvudmännen kan bäst förstås som förbättringsförslag eller önskemål som kan skapa bättre förutsättningar för samverkan.

- Var fortsatt nyfikna, lyhörda och inlyssnande

- Enklast möjliga administration och undvik onödigt merarbete
- Kommunicera tydligt vad universitetet gör och kan erbjuda
- Inkludera hela regionen i samverkan och samarbeten
- Involvera forskare som är kunniga och engagerade i skolans praktik
- Skapa strukturer så att dialogen mynnar ut i ”verkstad” och förbättring för ingående parter

Ett medskick från de intervjuade är att universitetet har börjat att visa intresse för att samverka med regionens skolhuvudmän. Det förhållningssätt som idag präglar kontakten med universitetet är skolhuvudmännen positiva till och de är måna om att den fortsätter på liknande sätt. De intervjuade önskar att universitet ska vara en fortsatt ödmjuk, nyfiken och synlig samarbetspart och att dialogen ska kännetecknas av en ömsesidighet och vilja från båda håll.

Ett annat medskick handlar om att reducera administrationen kring samarbeten och projekt så mycket som möjligt. Att ta och ha kontakt med universitetet behöver vara enkelt. Det ska också vara lätt att komma igång och inte kräva alltför mycket extraarbete utöver det som behöver göras i ordinarie verksamhet. Samtidigt kan det behövas mer administration och byråkrati i komplicerade processer. Det viktiga är att inte göra det ”krångligt i onödan”.

Ett tredje medskick handlar om universitetets kommunikation och dialog med skolhuvudmännen; att universitet tydligt kan synliggöra vad för praktiknära forskning som pågår, bl.a. med skolan i regionen. Men också vad som är möjligt att samarbeta/samverka kring. En viktig förutsättning för samverkan kring praktiknära forskningsprojekt är enligt de intervjuade att det finns fungerande strukturer för att föra dialog. Universitet behöver exempelvis erbjuda en samlad kanal så skolhuvudmännen kan få ett helhetsgrepp om universitetets arbeten kring praktiknära forskning etc. Det är också önskvärt att även det på universitetet finns en inre samordning, exempelvis att universitetsföreträdare i möten med skolan har kunskap mer än om sin egen verksamhet på universitetet.

En aspekt som de intervjuade lyfter fram rör tydligheten i kommunikationen när förslag eller erbjudande om praktiknära forskningsprojekt görs. Det finns skillnader i vad de intervjuade menar med ’tydlighet”. Å ena sidan efterfrågas att erbjudandet till skolan är strukturerat och tydligt. Detta så att skolhuvudmännen förstår vad förslaget innebär. Exempelvis behöver det framgå vad lärarna förväntas bidra med, vad forskaren förväntas bidra med och vad som ska åstadkommas: Är resultatet av samarbetet skolutveckling, forskningsresultatet eller både och? Samtidigt behöver det finnas en flexibilitet att från skolans sida kunna förändra och justera förslaget från universitetet.

Det fjärde medskicket handlar om önskemålet att universitet ska förstå regionens och skolhuvudmännens behov och kunna matcha ihop forskare och skolhuvudman. De intervjuade önskar att universitet undersöker var i regionen som det finns behov av praktiknära forskning, var en sådan ”injektion” skulle behövas och också prioritera var i regionen som praktiknära forskning ska genomföras. En förutsättning för detta menar de intervjuade är att samarbeten bygger på strukturer och inte på personliga kontakter. Med personliga kontakter ökar risken att fler forskningsprojekt hamnar i den stora kommunen som också finns närmast universitet. En annan aspekt är att man som universitet kan underlätta för regionens kommuner, och särskilt de mindre, genom att ha ett begränsat antal mötesforum; att det inte blir för splittrat. Ett förslag som framkommer är även möjligheten att kombinera fysiska möten med digitala.

Det femte medskicket är att de intervjuade ser samverkan forskare som är intresserade av att komma nära skolans praktik och att förstå de ”konkreta betingelserna” som finns i skolvardagen; såsom konferenstider, skolans rytm, är en viktig förutsättning för bra praktiknära forskning.

Forskare behöver ha rimlig förväntan på de möjligheter som finnas i en skolverksamhet att kunna delta i ett praktiknära forskningsprojekt. Forskare behöver också ha en förståelse för att en skolan inte kan pausa kunskapsområden eller ämnen. Forskningsprojektet behöver genomföras samtidigt som annan undervisning pågår vid sidan av forskningsprojekt. Skolan behöver först och främst svara upp mot skollag och läroplanen.

Det sista och sjätte medskicket handlar om att de dialoger som genomförs mellan skola och universitet i slutändan ska leda till ”verkstad”. De intervjuade efterfrågar konkreta praktiknära forskningsprojekt som bidrar till verksamhetsförbättring; det är viktigt att skolhuvudmän och skolor som samverkar med forskare får ut något av de samarbeten man går in i.

4.5 Sammanfattning

Kartläggningen visar att de intervjuade skolhuvudmännen har begränsade erfarenheter av att samarbeta med Örebro universitet kring forskningsprojekt. En tämligen likartad berättelse om tidigare erfarenheter av samverkan tar form genom de intervjuades berättelser. Universitetet har tidigare har haft ett begränsat intresse av att samverka med regionens skolhuvudmän men att den inställningen från universitetets sida idag har förändrats till att blir mer positiv. Kontakten med Örebro universitet sker idag framför allt genom deltagande i RUC:s olika aktiviteter och åtaganden knutna till lärarutbildningen. Andra samverkansområden som de intervjuade har erfarenhet av är kompetensförsörjningsfrågor och utveckling av och deltagande i uppdragsutbildningar. Intervjuerna visar att det hos de intervjuade finns en förhoppning om att den satsning på praktiknära forskning som är i en uppstartsfas kan bidra till att utveckla skolhuvudmännens skolverksamhet.

Ur ett skolhuvudmannaperspektiv handlar behovet av praktiknära forskning i första hand om möjlighet att få samarbeta med forskare och att ha forskare i skolans vardagspraktik. Kontakten med forskare inom ramen för praktiknära forskning framställs främst som ett medel för att förbättra skolans systematiska kvalitetsarbete, vetenskapliga grund, stärka lärares professionsutvecklande samt förbättra undervisningen i klassrummet. Forskares men även vfu-studenters närhet till det som beforskas innebär även en möjlighet för forskare/lärarutbildare att få en er rättvisande bild av skolans komplexitet som kan skapa en mer relevant lärarutbildning. Praktiknära forskning kan här förstås dels som ett sätt att skapa möten mellan skolans praktik och lärarutbildningen och dels ett medel för att förbättra respektive parters verksamheters vetenskapliga grund. Forskningsresultat som genereras av den praktiknära forskningen blir av underordnad betydelse.

Skolhuvudmännen är intresserade av att samarbeta med universitetet i praktiknära forskningsprojekt, men det varierar mellan de intervjuade hur de ser på den egna kommunens förutsättningar för samverkan. Utifrån de intervjuades beskrivningar av de interna förutsättningarna framkommer att det är en rad faktorer som påverkar möjligheterna att samverka med universitetet. Det är faktorer som: kommunala prioriteringar och fokus, andra pågående skolsatsningar, tillgång till ekonomiska och personella resurser etc. Desto större kommun desto fler verksamhetsnivåer och fler potentiella som både förväntas kunna vara med och styra, samordna och ingå i praktiknära forskningsprojekt. Samtidigt så kan, i de större kommunerna, informations- och kommunikationsflödet bli en utmaning. Medan vissa skolhuvudmän i denna kartläggning betonar vikten av en strategisk samordning och prioritering, betonar andra vikten av verkstad eller att tänka på att fördela forskningsprojekt ut i hela regionen.

Önskemålen från de intervjuade är att universitetet fortsätter på inslagen väg, både gällande förhållningssätt som att vidareutveckla kommunikationen och administrationen vid konkreta samarbeten mellan universitet och skolhuvudman. En tydligt uttalad förhoppningen hos

skolhuvudmännen är att den övergripande samverkan som sker och de konkreta forskningssamarbeten som genomförs, direkt eller indirekt (t ex i form av en mer relevant lärarutbildning genom praktiknära forskning) kan bidra till ökad måluppfyllelse för länets skolhuvudmän. Därför vill skolhuvudmännen samarbeta med forskare som har ett starkt engagemang och djup kunskap om skolverksamhet.

5. Diskussion

Syftet med kartläggningen var att undersöka de kommunala skolhuvudmännens erfarenhet av, behov av respektive förutsättningar för samarbete med Örebro universitet kring praktiknära forskning.

Resultatet visar att:

De kommunala skolhuvudmännen i regionen har begränsade erfarenheter av att samverka med Örebro universitet inom ramen för praktiknära forskningsprojekt

Skolhuvudmännens behov av samverkan med Örebro universitet inom ramen för praktiknära forskningsprojekt relaterar i hög grad till behov att höja kvalitet och måluppfyllelse, det vill säga ett nyttoperspektiv.

Resultatet diskuteras här med stöd av tidigare genomförda utredningar och kartläggningar som har genomförts i en ULF-kontext. Kartläggningens resultat visar att skolhuvudmännens motiv för att samarbeta kring praktiknära forskning framförallt handlar om att höja skolans kvalitet och måluppfyllelse. Att bygga långsiktiga strukturer för samverkan med universitetet kan vara ett viktigt steg på vägen för skolhuvudmännen att höja skolans kvalitet vilket ligger i linje med den övergripande intentionen med försöksverksamheten kring praktiknära forskning som är att bygga långsiktiga strukturer, modeller etc. för samverkan kring praktiknära forskning och lärarutbildning (se ORU 2019/03570; Prøitz m.fl., 2020; SOU 2018:19) [9]. Såväl kartläggningen av skolhuvudmännens behov och en tidigare genomförd kartläggning av professorers syn på praktiknära (Öijen & Öhman Sandberg, 2020a) visar att det finns intresse från båda parter att bygga strukturer för samverkan kring praktiknära forskning. En övergripande utmaning för universitetet är att förvalta den tilltro och tillit som huvudmännen har för universitets intresse för samverkan kring praktiknära forskning.

Det saknas tydliga definitioner av innebörden av praktiknära forskning och ingen part, varken de intervjuade professorerna eller skolhuvudmännen gör anspråk på att sätta en övergripande ram för vad praktiknära forskning är och hur samverkan ska ske. Istället kan de praktiknära forskningsprojekten som är igång eller sätts igång bli ett sätt för skola och lärosäte att lära känna varandra mer på djupet. Detta kan bidra med reella och nutida lärdomar och erfarenheter som kan bidra till att utveckla och pröva olika modeller för samverkan kring praktiknära forskning. Innebörden av praktiknära forskning har möjlighet att ta form under försöksverksamheten med ULF-avtal.

[9] I denna kartläggningsrapport problematiserar vi inte termer som struktur, modell, infrastruktur, aktivitet, FoU/ etc. Ta gärna del av delutvärderingarna av den nationella försöksverksamheten som belyser och problematiserar uttolkningarna och konkretiserandet av den (Prøitz m.fl., 2020; Prøitz m.fl, 2019).

En vägledande princip för försöksverksamheten inom Umeå-noden är att samverkan ska vara ”symmetrisk och komplementär”. I intervjuerna används inte den formuleringen. De intervjuade talar istället om att ”mötas i ögonhöjd”, vilket kan ses som ett annat sätt att tala om den ”symmetriska” ansatsen. Intervjuerna visar att skolhuvudmännen har en förhoppning om att samverkan med universitetet ska vara både ”symmetrisk och komplementär”. Skolhuvudmännen har en tilltro till att forskarna kan bidra med komplementär kunskap, exempelvis genom att de har kunskap om hur praktiknära forskning genomförs. De har också en förhoppning om att de forskare som skolan samverkar med har en djup kunskap om skolan och att de förstår skolans komplexitet. De menar att forskarna, utöver sin kunskap om forskning behöver ha kunskap om hur de ska samverka med skolan.

Det kan beskrivas som att de intervjuade efterfrågar att forskarna ska vara praktiklitterata[10], samtidigt som de har förhoppningen att de från skolverksamheterna som deltar i forskningsprojekt ska utveckla en forskningslitteracitet. Forskningslitteracitet hos deltagare från skolans verksamhet betraktas alltså inte som förutsättning för att kunna ”mötas i ögonhöjd” i ett praktiknära forskningsprojekt, utan en förmåga som behöver utvecklas.

Under försöksverksamhet med ULF-avtal i Örebroregionen har flera utmaningar som rör samverkan mellan skolhuvudmän och universitet synliggjorts. Kartläggningen av hur professorerna på Örebro universitet ser på praktiknära forskning visar att de 11 professorer som intervjuades som helhet tycker att frågan om innebörden av praktiknära forskning behöver diskuteras vidare. Inte minst frågan om i vilken mån skolans behov ska styra forskningens problemformulering och praktiknära forskning ska avgränsas. I den andra nationella delutvärderingen av ULF-satsningen benämner utvärderarna samverkan mellan två likvärdiga parter som samverkan i det tredje rummet och utvärderarna skriver att de i den nationella försöksverksamheten med ULF bara undantagsvis har stött på samverkan i ett tredje rum (Prøitz m.fl., 2020, s. 85). Endast ett fåtal av de intervjuade skolhuvudmännen reflekterar över samverkan i det tredje rummet[11].

Mot bakgrund av de begränsade erfarenheter av samverkan kring praktiknära forskning mellan skolhuvudmän och forskare finns anledning för båda parter att vända blicken inåt och kritiskt granska hur forsknings- respektive praktiklitterata de i nuläget är på individ-, grupp- och organisationsnivå. Därefter kan samtalen om hur en komplementär och symmetrisk samverkan

[10] Med forskningslitteracitet avses ”… förmågan att förstå, värdera och använda vetenskaplig kunskap i ett speciellt sammanhang, i det här fallet förskola och skola. Ambitionen är att lärare ska utveckla forskningslitteracitet och ett vetenskapligt förhållningssätt till sin praktik i förskola och skola utifrån kunskap om vad forskning är, dess villkor och premisser” (Persson 2017). Forskare vid Högskolan Dalarna vill understryka den förväntan som även bör ställas på forskarna och för fram termen praktiklitteracitet. Med det riktas blicken mot forskarnas kunskap och förhållningssätt till skolans praktik, villkor och premisser (se Irisdottir Aldenmyr & Gradén opubl.; https://www.du.se/sv/Samverkan/pud/forskning-och-utveckling/samskapande-forskning/skolforskningsfonden---lokal-praktikutveckling/). I denna rapport förs ingen närmare diskussion eller problematisering av dessa termer och inbördes förhållande till varandra. Behållningen med dem båda är att synliggöra att det bör finnas ett ömsesidigt intresse respektive någon slags lägsta kunskapsnivå om såväl forskning som praktik och skola som praktik.

[11] Med det första och det andra rummet avses att det är praktikens *alternativt* akademins diskurs/perspektiv som styr samverkan. Det tredje rummet innebär däremot att praktiken och akademin ses som kompletterande och likvärdiga parter i samverkan (se vidare i Prøitz m.fl., 2020, s. 88-91).

bör, ska eller kan ta form fortsätta och därefter konkretiseras. Om de samverkande verksamheterna inte har kunskap om den egna verksamheten finns risk för missuppfattningar som i sin tur kan leda till konflikter. Konflikter kan uppstå om samverkan baseras på otillräcklig kunskap om eller insyn i både sitt eget och den andre partens uppdrag och förutsättningar. Under försöksverksamheten kan de som samverkar i de praktiknära forskningsprojekten synliggöra vad symmetrisk och komplementär samverkan kan innebära och vilka utmaningar som finns. På vilket sätt konkretiseras en sådan princip utifrån de lokala förutsättningar som finns i en kommun, på en förvaltning, på en skolenhet etc.? Vilka strukturella, sociala eller individuella faktorer blir viktiga att uppmärksamma? Vilka ytterligare stödjande aktiviteter och strukturer krävs? Vems ansvar är det att skapa vilka stödstrukturer? Vem förväntas kunna och veta vad om vad? [12]

Ett fortsatt konkret arbete är att utifrån hur ovanstående frågor besvaras skapa stödjande aktiviteter och för-strukturer som ligger utanför de aktiviteter och strukturer som i Umeå-noden definieras som ”andra aktiviteter” (Umeå Universitet 2020, s. 27). Huvudmannakartläggningen indikerar att de kommunala skolhuvudmännen inte bara ”går in i” ett praktiknära forskningsprojekt, men att olika processteg med samverkan dessförinnan alternativt olika utbildningsinsatser kan behövas. Ett sätt att arbeta med dessa för-strukturer har exempelvis varit att inte teckna generella ULF-avtal utan att avtal har skett först när skolhuvudmannens företrädare och berörda forskare har formulerat ett konkret praktiknära forskningsprojekt. Ett annat konkret sätt som behöver följas upp och vidareutvecklas är utlysningen av medel för skolutvecklingsprojekt med forskare, det vill säga inga krav på att det ska bli forskning (vetenskaplig kunskap, vetenskapliga publikationer).

Bilden av att RUC vid Örebro universitet är etablerat i regionen framgår tydligt i intervjuerna med skolhuvudmännen. Den tillit som finns för Örebro universitet verkar i hög grad ha byggts upp genom den kontakt som de intervjuade har haft och har med RUC. Detta visar att det har varit en framgångsrik strategi att försöksverksamheten med ULF-avtal har byggt vidare på de upparbetade strukturer som RUCs verksamhet har etablerat. RUC vid Örebro universitetet gjorde en omstart för sex år sedan. Sedan dess har ett arbete fortgått med att stärka RUC:s legitimitet internt på universitetet och RUC:s koppling till universitetets forskning har stärkts. Detta har bland annat skett genom att en professor med koppling till lärarutbildningen har fått ett uppdrag som vetenskaplig ledare för RUC. En annan professor leder ett arbete med regionens rektorer med fokus på att leda forskningsbaserad skolutveckling.

RUC vid Örebro universitet har idag nio didaktiska nätverk med olika innehåll som utgör en arena för att knyta samman praktiknära forskning, lärarutbildning och skolans praktik med varandra. De didaktiska nätverken är en struktur som på sikt kan vidareutvecklas än mer till att bli en plats där forskningsfrågor sprungna direkt ur praktiken kan väckas. De didaktiska nätverken kan utvecklas till att bli en ännu mer etablerad samverkansstruktur för ”behovsfångst” och formulering av möjliga forskningsfrågor, men likväl för att kommunicera och diskutera pågående forskningsprojekt och forskningsresultat (jfr Prøitz m.fl. 2020, s. 90).

Ett fortsatt arbete inom ramen för försöksverksamheten är att ännu tydligare utveckla och konkretisera RUC:s verksamhetsidé om att utgöra ”navet för forskningsbaserad samverkan mellan lärarutbildningen vid Örebro universitet och regionens förskolor och skolor. Kännetecknande för

[12] Som inspiration för att besvara denna typ av frågor, se exempelvis Bergmark och Hanssons (2020) studie av hur policy uttolkas och hanteras i praktiken.

den försöksverksamhet kring praktiknära forskning som bedrivs vid ORU är ambitionen att den ska erbjudas alla regionens skolhuvudmän, och på sätt kunna bidra till en bättre likvärdighet mellan skolhuvudmännen i Örebroregionen gällande praktiknära forskning och lärarutbildning. Förhoppningen är att såväl kommunala som fristående skolhuvudmän ska kunna delta i de FoU-aktiviteter och mötesarenor som finns för samverkan kring praktiknära forskning i universitetets regi. I huvudmannakartläggningen framkommer faktorer som i olika hög grad verkar begränsa möjligheten till deltagande för skolhuvudmän och (för)skolor. De utmaningar som kan utläsas utifrån kartläggningsresultaten är i mångt och mycket jämförbara med de utmaningar som framkommer i professorskartläggningen (Öijen & Sandberg 2019). Det handlar om organisatoriska och strukturella förutsättningar som *tillgången till tid, resurser och engagemang hos varje part*. Även på nationell nivå lyfts tid och resurser fram som nödvändiga förutsättningar för en samverkan kring praktiknära forskning (Prøitz m.fl., 2020; SOU 2018:19). Noterbart är att engagemang både kan förstås som en förutsättning på individnivå, och som en konsekvens av vilka förutsättningar som finns på strukturell nivå i form av tid och resurser. En annan likhet mellan huvudmannakartläggningen och professorskartläggningen är synliggörandet av *parternas kunskap och förståelse om den andres verksamheter och kärnuppdrag.* Den tredje utmaningen som kan identifieras i huvudmannakartläggningen handlar om *samspelet mellan regionens parter.* Den sistnämnda är ej jämförbar med professorskartläggningens. Genomgående för professorskartläggningen var snarare ett nationellt och internationellt perspektiv på samverkan kring praktiknära forskning.

Det finns stora variationer mellan skolhuvudmännen i hur goda förutsättningar de har för att samarbeta med Örebro universitet kring praktiknära forskning. Skolhuvudmännen i de större kommunerna i har generellt bättre ekonomiska förutsättningar för samverkan än skolhuvudmän i de små kommunerna. Samtidigt brottas de stora kommunerna med utmaningar, exempelvis när det gäller samordning och intern kommunikation, som inte verkar vara ett lika stort problem för de små kommunerna. Det geografiska avståndet till universitetet upplevs inte i någon större utsträckning som ett problem för skolhuvudmän i kommuner belägna långt ifrån Örebro. Vid tidpunkten för intervjugenomförandet var det de minsta kommunerna eller/och de kommuner som inte låg allra närmast universitetet som var de första att diskutera eller/och att teckna ULF-avtal med universitetet.

I den nationella delutvärderingen av ULF från 2020 undersöks i form av en fallstudie hur försöksverksamheten kring praktiknära forskning konkretiseras. Det sker genom att utvärderarna intervjuar företrädare från förvaltnings- respektive skolnivå samt involverade forskare (se vidare i Prøitz m.fl., 2020). Även om de fyra intervjuade skolhuvudmännen beskriver liknande förutsättningar, möjligheter, hinder etc. som också framkommer i denna huvudmannakartläggning framträder betydande skillnader i nuläge avseende dessa skolhuvudmäns erfarenheter, kompetenser och strukturer och de kommunala skolhuvudmännens i Örebroregionen. Örebroregionen med sin specifika sammansättning med en riktigt stor kommun och flera riktigt små kommuner skapar oundvikligen frågor och spörsmål hur balansen ska kunna se ut för samverkan mellan kommuner inom kommunala skolfrågor, men även hur universitetet som Örebroregionens universitetet kan och vill förhålla sig till den grundläggande olikvärdighet som från början finns i regionen gällande utbildningsbakgrund, ekonomi, bemanning och kompetens. Utifrån de skilda förutsättningar och nulägen som finns, vad är då rimligt att en regional strategi och konkreta prioriteringar kring praktiknära forskning som syftar till att stärka såväl lärarutbildningen som skolans vetenskapliga grund (och beprövade erfarenhet), ska innefatta och ta hänsyn till? Vilken roll kan och vill Region Örebro län ta för en regional likvärdighet gällande de kommunala skolhuvudmännens skilda förutsättningar att kunna bedriva en forskningsbaserad skolutveckling?

Ett fortsatt konkret arbete som universitetet kan och kommer ta ansvar för, är att ytterligare förbättra samverkan med Örebroregionens skolhuvudmän kring frågor som rör lärarutbildning och praktiknära forskning. En samverkansstruktur för detta ändamål kommer under hösten 2020 starta upp och möjliggöra ett regionalt samverkansråd. Rådet genomförs i universitetets regi. Ett sådant råd kommer inte förändra skolhuvudmännens strukturella förutsättningar. Förhoppningsvis kan ett sådant råd underlätta för de minsta kommunernas ”alltiallo”-funktioner att delta i samverkan med universitet tillsammans med övriga av regionens kommuner , att det blir färre möten och ett mer samordnat innehåll. För de större kommunerna kan detta råd förhoppningsvis möta upp önskemålet om att skapa en mötesarena för att arbeta mer samlat, strategiskt och långsiktigt med frågor kring lärarutbildning och praktiknära forskning.

Framöver behöver såväl universitetet, skolhuvudmännen och RÖL:s företrädare tydliggöra vilken typ av samtal och vilka frågor som behöver hanteras internt inom den egna organisation och tillsammans med andra parter för att etablera fungerande och hållbara strukturer för praktiknära forskning.

6. Slutsatser och fortsatt arbete

Här följer fyra slutsatser och fyra förslag på fortsatt arbete för att skapa hållbara förutsättningar för samverkan kring praktiknära forskning mellan universitet och skolhuvudmän.

Slutsats 1: De kommunala skolhuvudmännens erfarenheter av samverkan med Örebro universitet är begränsade.

Förslag 1: Nyttja erfarenheter från pågående praktiknära forskningsprojekten för att utveckla och etablera gemensamma och hållbara strukturer för samarbete mellan universitetet och skolhuvudmännen.

Slutsats 2. Praktiknära forskning ses av skolhuvudmännen framför allt som ett medel för att genomföra forskningsbaserad skolutveckling i syfte att nå ökad måluppfyllelse i den egna kommunens skolor.

Förslag 2: Skapa strukturer, processer och aktiviteter där universitets- och skolföreträdare” kan mötas i ögonhöjd” kring forskningsbaserad praktiknära forskning, skolutveckling och lärarutbildning.

Slutsats 3. RUC är idag en upparbetad och uppskattad struktur som svarar mot de kommunala skolhuvudmännens behov.

Förslag 3: Utveckla RUC till att bli ett regionalt nav för samverkan rörande forskningsbaserad skolutveckling, praktiknära forskning *och* lärarutbildning.

Slutsats 4: En likvärdig utbildning i regionens skolor förutsätter att alla skolhuvudmän i regionen har likvärdiga förutsättningar att delta i praktiknära forskningsprojekt.

Förslag 4: Arbeta för att bygga nationella strukturer som ger alla skolhuvudmän oavsett geografiskt läge, lärares utbildningsnivå och ekonomi förutsättningar att delta i praktiknära forskningsprojekt. Det finns annars en risk att de forskningsfrågor som lyfts i praktiknära forskningsprojekt inte uppmärksammar den mångfald av frågor som finns i Sveriges skolor.

7. Referenser

Bergmark, Ulrika & Hansson, Kristina (2020): How Teachers and Principals Enact the Policy of Building Education in Sweden on a Scientific Foundation and Proven Experience: Challenges and Opportunities, *Scandinavian Journal of Educational Research*, DOI: 10.1080/00313831.2020.1713883.

Fraser, Nancy (2003): *Den radikala fantasin. Mellan omfördelning och erkännande*. Göteborg. Daidalos.

Irisdottir Aldenmyr, Sara & Gradén, Mattias (opubl): *Forsknings- och praktiklitteracitet: vägen till teoretisk interaktion?* Diskussionsutkast oktober 2019, internt material. Utbildning och lärande, Högskolan Dalarna.

ORU 2019/03570. *Samarbetsavtal gällande ULF, försöksverksamhet med praktiknära forskning. Umeå universitet och Örebro universitet*. Hämtad från https://www.oru.se/globalassets/oru-sv/strategiska-satsningar/framtidens-lararutbildning/samarbetsavtal-ulf-2019.pdf, 2019-10-29.

ORU 2018/06591. *Projektplan. Framtidens lärarutbildning.* Hämtad från https://www.oru.se/globalassets/oru-sv/strategiska-satsningar/framtidens-lararutbildning/projektplan-framtidens-lararutbildning.pdf, 2019-10-29.

Persson, Sven (2017): *Forskningslitteracitet: en introduktion till att förstå, värdera och använda vetenskaplig kunskap.*

Prøitz, Tine S; Rye Margarethe Ellen; Barstad, Kristin; Afdal Hilde; Risan, Malken & Aasen, Petter (2020): *Utbildning, lärande, forskning. En evalueringsstudie – delrapport 1.* Skriftserien nr. 38, 2020. Universitetet i Sørost-Norge. Hämtad från https://www.ulfavtal.se/digitalAssets/709/c_709236-l_3-k_en-evalueringsstudie---delrapport-2.pdf

Prøitz, Tine; Barstad, Kristin; Aasen, Petter (2019): *Utbildning, lärande, forskning. En evalueringsstudie – delrapport 1.* Skriftserien nr. 19, 2019. Universitetet i Sørost-Norge. Hämtad från https://www.ulfavtal.se/digitalAssets/709/c_709236-l_3-k_utvardering-praktiknara-forskning_delrapport-2018.pdf, 2019-10-29.

Region Örebro län (2015): *Regionalt skolstöd. Slutrapport för projektet Kunskapslyft barn och unga – KUL*. Rapport Regional utveckling 2015:01. Datum: 2015-04-07. Hämtad från https://www.regionorebrolan.se/Files-sv/Örebro%20läns%20landsting/Regional%20utveckling/Utbildning%20och%20arbetsmarknad/Dokument/Skolstödsprojektet_slutrapport.pdf.

Regionförbundet Örebro (2014): *Budkavle. Lärdomar från nio år med Regionförbundet Örebro*. Hämtad från https://www.regionorebrolan.se/Files-sv/Örebro%20läns%20landsting/Regional%20utveckling/Rapporter%20och%20publikationer/Regional%20utveckling/RFÖ_Budkavle_20141110.pdf, 2020-06-15.

SOU 2018:19. *Forska tillsammans: Samverkan för lärande och förbättring*. Betänkande av utredningen om praktiknära skolforskning i samverkan. Stockholm: Fritze

Umeå universitet (2020): Plan: ULF, Utveckling Lärande Forskning. Lärarhögskolan. Arbetsmaterial 2020-04-27, ej publicerad, arbetsmaterial.

U2017/01129/UH, U2015/03573/UH. *Uppdrag om försöksverksamhet med praktiknära forskning. Regeringsbeslut.* Hämtad från https://www.regeringen.se/49ba4e/contentassets/ed0440fcafde445ca40cb470c3eed7fc/uppdrag-om-forsoksverksamhet-med-praktiknara-forskning.pdf, 2019-10-29.

Öijen, Lena & Öhman Sandberg, Ann (2019): Professorernas syn på ULF-avtal och praktiknära forskning. En kartläggning genomförd inom ramen för delprojektet Praktiknära forskning. https://www.oru.se/globalassets/oru-sv/strategiska-satsningar/framtidens-lararutbildning/rapportsamling/2019.-6---professorernas-syn-pa-ulf-avtal-och-praktiknara-forskning.pdf

Öijen, Lena (2014): *Samverkan lärosäte – skola. En studie av Regionalt utvecklingscentrum som samarbetspart*. Örebro studies in Education 47. Örebro universitet.